

Kultur for høytlesning og tekstskaping blant de yngste – hvorfor er det viktig, og hvordan gjør vi det i Berg barnehage?

Av: Therese Paulsen, pedagogisk leder

Svensson (2009, s.29) hevder at bøker er blant de beste hjelpemidlene vi har for å gi barna muligheter til å utvikle et rikt språk. Jeg har stor tro på å bruke bøker for å legge til rette for språklig bevissthet og mulighet til god språkutvikling for barnehagebarn. Det betyr ikke at jeg ikke vektlegger den gleden lesinga gir i seg selv, men en kultur for lesing i barnehagen gir også mange og ulike språklige fordeler for barna. Barn skal leses for før de har et godt språk, nettopp fordi de skal få et godt språk (Hoel, Oxborough og Wagner 2011, s. 96), derfor leser vi daglig i Berg barnehage.

Personalets ansvar for å skape interesse og engasjement

For å lykkes i å formidle bøker for og med barn, er det avgjørende at personalet selv liker bøker. Personalet i barnehagen er rollemodeller med tanke på å skape interesse for bøker og å motivere barna inn i leseaktiviteter. Å bruke bøker man selv liker og er glad i, er en forutsetning for å kunne gjøre formidlingen god. Vi har gjennom de tre siste årene jobbet med utviklingsarbeid på enheten nettopp for å skape bokglede blant personalet. Hver og en av oss har jobbet på et individuelt plan for å finne barnelitteratur som appellerer til oss, og som vi kan formidle til barna på en kvalitativ god måte. I team har vi jobbet med refleksjoner over formidling, vi har sett på formidlerens ansvar for å skape gode lesestunder sammen med barna, og vi har fokusert på hvordan vi skal nå barna i høytlesning. Vi har også jobbet med ulike tilnæringsmetoder for å skape gode leseaktiviteter for det enkelte barnet, og for barnegruppene. Denne måten å jobbe på har skapt et enormt engasjement i personalgruppa, og det er gledelig å se at den enkeltes engasjement smitter – også på tvers av avdelingene.

Presentasjonen av boka vil ha stor betydning for barnas holdning og interesse for boka, presentasjonen vil også være avgjørende for hvilken forståelse de vil få av innholdet, hevder Kibsgaard (2012, s. 189). Å bygge førforståelse handler om hvordan det skapes forventninger til boka og hvordan boka blir presentert barna før selve lesinga begynner. Allerede her kan mye gjøres, og jeg ser viktigheten i å være sensitiv som personal, tolke barnas signaler og lære dem å

kjenne for å kunne skape gode rom for forventningsoppbygging og førlek (Alfheim og Fodstad 2014, s. 32). Forventningsoppbygginga kan bli både stemningsfull og magisk ved at personalet tar i bruk sine kreative sider. Bruk av figurer, bilder, musikk o.l. kan føre til at førleken blir mer konkret og dermed blir forventningene større også. Eksempelvis liker jeg å henge opp noen få bilder fra boka i yttergarderoben, da vil disse bildene være noe foreldre og barn ser hver dag og det vil skape undring. Erfaringsmessig vet jeg at samtaler rundt bildene starter allerede her. Barn fenges av ulike bøker, barn liker å bli lest for på ulike måter og ved ulike arenaer, og det er slettes ikke sikkert at alle barn er kjent med å lese bøker. Barnas interesse for boka vil kunne sees igjen i deres kroppslige innstillinger, spørsmål og reaksjoner. Det er viktig at personalet tar hensyn til mangfoldet. Like hyggelig som å sitte i armkroken å lese en bok, kan det være å kripe under en busk på tur for å lese litt der. Noen liker å se på bilder mens andre liker å skape egne indre fantasier, og her blir personalets rolle avgjørende. Vårt ansvar er å gi barna gode forutsetninger for å skape egne bilder gjennom å være engasjerte formidlere; skape stemning og dramatik ved hjelp av stemme og toneleie, og skape liv i historiene vi forteller. Vår måte å lese på er avgjørende for hvilke bilder barna skaper i sin egen fantasi (Kibsgaard 2012, s. 188-190), og med dette må vi ta rollen vår på alvor.

Høytlesning gir gode muligheter for samtale

Underveis i lesinga blir bruk av lesestopp viktige virkemidler for å gi barna rom for innspill og deltakelse omkring boka. De yngste barna viser ofte stor entusiasme for å delta underveis, og vi legger til rette for initiativ til lesestopp fra barna, så vel som voksen- initierte spørsmål og kommentarer. Små barn er nysgjerrige og handler spontant, og ved hjelp av en engasjert formidler kan det oppstå mange spennende samtaler, også blant de aller yngste:

I lesestopp på avdelinga sitter assistenten sammen med Nikolai (1 år), de leser i en bok som handler om ei kråke som har mista hatten sin. Hatten ble tatt av vinden og sitter nå fast i et tre. I en tidligere leseaktivitet har personalet klippet ut en hatt av papp som de har hengt opp i en stolpe som står midt i avdelinga. Denne stolpen representerer nå et tre hvorpå denne hatten henger. Assistenten leser, og kommer til den siden hvor hatten blir tatt av vinden. «Sviiiisjjj...» sier hun og Nikolai reiser seg opp. Han løper fort bort til treet. «Der! Der!» roper han og peker opp mot hatten. «Ja, DER er hatten til Kråkefar!» bekrefter assistenten. Nikolai ler, peker og klapper seg

på hodet mens han sier: «Der!». Assistenten smiler og sier; «Du visste at hatten hang høyt oppe i treet! Du fant den du Nikolai!»

I vår formidling av bøker jobber vi med å ta barnas egne tolkninger og engasjement på alvor.

Lesestopp initiert av barna krever at personalet lytter, bekrefter og viser interesse. På den måten kan det enkelte barn bli sett og hørt, og vi kan gi gode muligheter for å øve på språk og kommunikasjon i deltakelse med andre.

Høytlesning gir språklig gevinst

Å stille gode spørsmål som gjør barna medvirkende, kan være utfordrende. Høigård (2015, s. 70) understreker viktigheten i personalets bevisstgjøring omkring hvilke spørsmål som blir stilt til barn i ulik alder, og jeg har tro på å bruke tilretteleggingsspørsmål for de yngste, og åpne spørsmål for de eldste (Høigård 2015, s. 73, 74). Min erfaring er at barn stiller spørsmål og deltar med undring gjentatte ganger i løpet av en lesestund, og gjennom disse samtalene opplever vi nærhet til hverandre, vi fantaserer, barna øver på ord og begreper, og i tillegg får barna innsikt i hvordan språket kan fungere (Svensson 2009, s. 36).

Barna som deltar i høytlesning har gode forutsetninger for å lære grunnleggende samtaleferdigheter (Ninio og Snow (1996) i Gjems 2016, s.110-114) som å ta tur, snakke sammen med god flyt, gi svar og kommentarer til hverandre, gi oppmerksomhet til hverandre og formidle egne tanker og ytringer. Med alle disse språklige gevinstene er det vesentlig at det leses for barn hver dag i barnehagen.

Å lage og ta vare på barns egne tekster i barnehagen

Barns tekster sees på som multimodale og kan skje her- og – nå, likeledes som de kan være styrt og planlagte av personalet, uansett er dette viktige aktiviteter som leder barna mot deres vei til literacy (Semundseth og Hopperstad 2013, s. 9). Å skape bildebok sammen med barna i barnehagen er mye mer enn å skrive tekst på papir. Teksthendelser kan sees på som etterlek, hvor tekst er i sentrum og hvor barna selv står for produksjonen uavhengig av hvilke uttrykksmåter som er i bruk.

Kress i Semundseth og Hopperstad (2013, s. 30) definerer tekst som kommunikasjon, og da blir personalet i barnehagen viktige støttespillere i form av å være engasjerte og lyttende til barna.

Ved å kreativt inkludere alle barn og gi rom for utfoldelse, kan vi støtte og underbygge barnas glede over å skape multimodale tekster.

Barna på vår småbarnsavdeling er godt kjente med rim og regler da personalet formidler dette daglig. Thomas (2 år) er spesielt opptatt av å leke med språket. Han kan observeres på avdelingen i frilek hvor han skaper tekst ved hjelp av den poetiske språkfunksjonen: «Svarte katta i natta - svarte katta i natta - svarte katta i natta».

Det er frydefullt å leke med språket

Alfheim og Fodstad i *Skal vi leke en bok?* (2014, s. 136) viser hvordan barnehagen kan jobbe med å lage barnedikt sammen med de yngste barna. De viser til enkle metoder som gjør barna deltakende, og hvor barns medvirkning står i fokus:

Inne på arbeidsrommet sitter jeg sammen med Maria (2 år). Jeg har med meg to farga ark, en tusj, saks, lim og bilder av ei kråke, en katt og ei mus. Jeg forteller at vi to skal lage et dikt om ett av disse dyrene, og at Maria skal få velge hvilket dyr diktet skal handle om. Maria plukker opp bildet av katta, og sier: "Æ velge kattepusen."

Jeg bekrefter henne og sier: "Du velger kattepusen. Ja, det e et fint dyr å lage dikt om!" Jeg spør henne om hun vet hva et *dikt* er, men det vet hun ikke. Jeg legger hendene krummet mot hverandre og begynner: «*Lille pinnsvin rund og god, ligger i sitt lune bo. Om han noe ser, om han noe hører, piggene ut han kjører!*» Maria ler og har for lengst hengt seg på bevegelsene som jeg gjør når jeg formidler diktet. «Det her va et dikt om pinnsvinet,» sier jeg. "No kattepusen," sier Maria og jeg bekrefter at Maria og jeg nå skal lage et dikt om kattepusen. Jeg ber Maria om å velge seg et farga ark som vi skal skrive diktet på. Hun får holde bildet av katta mens jeg skriver. "Først må vi skrive *katta* øverst på arket," sier jeg og fortsetter: "Så alle som skal lese diktet vet hvem diktet handler om!" Jeg tar fram tusjen og Maria følger ivrig med.

"K-A-T-T-A" staver jeg. "Katta," gjentar Maria. Jeg spør henne så om hvordan katta ser ut, hva den liker å spise og hvor den sover. Maria deltar ivrig i samtalen, og hun forteller med stor entusiasme: Katta er svart, den har "foter", og sover i senga sammen med storebroren sin.

Sammen skriver vi ned alt på arket. Når er diktet klart, får Maria lime på bildet av katta på arket. Jeg presenterer diktet for henne ved å holde det opp og lese det høyt for henne:

KATTA

Svart og foter

Spiser katterpusmat
Sover oppi senga
Sammen storebroren sin
KATTA

Denne måten å jobbe med tekst sammen med barn er meget verdifull. Barnet er skapende i samarbeid med personalet, det er barnets egne ord og tanker som skrives ned og utgjør diktet. Slike kreative verk må presenteres på en ordentlig måte, og fortjener i aller høyeste grad ramme på veggen.

La barna stå i sentrum for egne fortellinger

Det finnes mange måter å jobbe med tekst og bilder sammen med barn i barnehagen, og å skape bildebok er en annen metode. På samme måte som med dikt krever arbeid med bildebok at personalet legger føringer med hensyn til barnas interesser og forutsetninger.

Det må settes av godt med tid, arbeidet må ha høy prioritet, og det krever et personale som er kompetente på barns tidlige tekstproduksjon og skriving. Det må dokumenteres underveis, for like viktig som produktet bildebok, vil arbeidet i prosessen mot bildeboka være. Læringen i slike aktiviteter vil være mangfoldig, og jeg har stor tro på å inkludere arbeid med å lage bildebok inn i andre aktiviteter som allerede foregår i barnehagen (Semundseth og Hopperstad 2015, s. 71, 72). Et strukturert opplegg som å skape en bildebok vil kunne stimulere til et fellesskap som bærer preg av konsentrasjon, lytting, samarbeid, kreativt språk, begrepslæring og personlig mestring (Kibsgaard 2012, s.195, 198).

Å skape bildebok sammen med barn gir unike muligheter til å la barn stå i sentrum for egne fortellinger. Barn er ofte frydefulle over å få fortelle, og ved å møte et personal som er lydhøre og som kan hjelpe dem i å bringe fortellingen videre, kan de mest fantasifulle og fantastiske historiene oppstå. Det krever imidlertid et personal som ser viktigheten av, og verdien i å la barns egne tekster skinne.

Litteratur:

Alfheim, I. & Fodstad, C.D. (2014). *Skal vi leke en bok?* Oslo: Universitetsforlaget.

Gjems, L. (2016). *Barnehagens arbeid med tidlig litterasitet. På barns vilkår.* Bergen: Fagbokforlaget.

Hoel, T., Ofstad Oxborough, G.H. & Wagner Å.K.H. (2011). *Lesefrø Språkstimulering gjennom leseaktiviteter I barnehagen.* Cappelen Damm A.S.

Høigård, A. (2015). *Barns språkutvikling muntlig og skriftlig.* Oslo: Universitetsforlaget.

Kibsgaard, S. (2012). *Grunnleggende læring i et stimulerende miljø i barnehagen.* Oslo: Universitetsforlaget.

Semundseth, M. & Hopperstad, M.H., (2013). *Barn lager tekster Om barns tidlige tekstproduksjon og de voksnes betydning.* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Svensson, A. K. (2009). *Språkglädje. Språklekar i förskola och skola.* Lund: Studentlitteratur AB.